

A legfontosabb láncszem: a helyi információs szervezet

BILLEDI Ferencné

Döntés nincs információk nélkül. Jól megalapozott döntéshez a termelési folyamatokban - így a mezőgazdasági termelésben is - hatósági, számviteli, tudományos-műszaki információk összessége megfelelő részletességgel és a megkívánt időpontban szükséges.

A mezőgazdasági üzem zökkenőmentes működéséhez a jól szervezett számviteli belső információs rendszer szükségessége agrárközgazdászok által már kellő alátámasztást nyert. Nem képezi vita tárgyát sem a szakemberek, sem az egyes üzemi vezetők körében, hogy a tervezéssel és döntéssel megbízott mindegyik vállalati szervnek meg kell kapnia a feladat elvégzéséhez szükséges számviteli információkat, s az információk eljuttatását a megfelelő helyre az információs szolgáltatás jó megszervezésével lehet biztosítani.

A gazdasági szakemberek részéről a műszaki-tudományos információk tekintetében - ha kétségbe nem is vonják szükségességüket - a mezőgazdasági üzem zökkenőmentes működéséhez való feltétlen jelenlétükkel kapcsolatosan nem olyan szilárd az álláspont, mint a közgazdasági információkkal szemben. Ebben közrejátsszik a hosszú ideig uralkodó empirikus gazdálkodási rendszer, valamint az a tény, hogy a tervezések és döntések jelentős hányada (rutindöntések) korábban szerzett információk alapján is megoldható. (Hogy csak látszólagosan, vagy nem optimális módon, ez nem minden esetben értékelhető.)

Az üzemek-gazdaságok szervezeti és működési szabályzataiban foglaltatik a műszaki-tudományos információk gyűjtésének és felhasználásának feladata is, de jelenleg a feladat nagyságához mérten sem a személyi, sem a tárgyi feltételek nem elegendőek. A szükséges tudományos-műszaki információkat nem szervezeten és nem gazdaságos megoldással szerzik meg a vezetők, szakemberek. Egy példával szeretném bemutatni ennek a megoldásnak a hátrányát.

Budapest közelében lévő zöldségtermelő gazdaság a gyökérzöldségtermelésről egyéb zöldségféle termelésére kívánt áttérni. Számba jöhető zöldségfélék a következők voltak: zöldbab, karfiol, kelbimbó - ezek iránt mutatkozott ugyanis a konzervipar részéről kereslet. A döntéshez a következő információkra volt szükség (nagy vonalakban):

- a három növény termesztési technológiájának jelenlegi helyzete (melyik, milyen fokon gépesíthető, a vegyszeres védekezés lehetőségei, fajtaválaszték, milyen időszakra esik az élőlomunkaigény maximuma, stb.),
- kapható-e a kereskedelemben a szükséges gép, vegyszer, vetőmag,
- a munkacsucokban milyen a gazdaság munkaerőhelyzete,
- a gazdaság talaj-, stb. jellemzői,
- foglalkozott-e a gazdaság ezeknek a növényeknek a termelésével korábban és milyen eredménnyel.

A szükséges információkat a gazdaság több vezető beosztásában ténykedő szakembere (kerületvezető, kertészmérnök, növényvédő szakmérnök, stb.) gyűjtötte össze, kereskedelmi cégtől, kutatóintézettől, felügyeleti szerv illetékes szakemberétől, konzervgyártótól, a gazdaság táblatorzskönyveinek átvizsgálásával stb.

Az információk összegyűjtéséhez szükséges időre szellemi és fizikai energiára vonatkozóan pontos adatok nincsenek, de egyszerű megfontolás is elegendő annak felmérésére, hogy rendszeres gyűjtéssel, a tájékoztató apparátus kiépítésével az ismertetethez hasonló esetekben egyszerűbben és gyorsabban, pontosabban lehet a szükséges információkat összeállítani.

A mezőgazdasági termelőüzemi szakkönyvtárak tevékenységével kapcsolatos korábbi elemzések során a tapasztalatok alapján azt a javaslatot fogalmaztam meg, hogy a mezőgazdasági üzem sajátosságaira való tekintettel "sajátos szakkönyvtár" célszerű kialakítani és működtetni. Ez a "sajátos szakkönyvtár" bizonyos könyvtári funkciókat (beszerzés, tárolás) csak nagyon leegyszerűsítve, bizonyos funkciókat pedig a lehető legszélesebb körben (tájékoztatás) látna el.

A tevékenység eltolódása a tájékoztatás felé bizonyos fokig a szervezetet is módosítja. Főként ezért, de még egy-két ok miatt is "szakirodalmi információs részleg" elnevezés fedné e sajátos szakkönyvtár tevékenységi körét.

AZ INFORMÁCIÓS SZERVEZET MODELLJE A MEZŐGAZDASÁGI ÜZEMEN

A fentieket figyelembevéve a mezőgazdasági üzemi információs szervezet modellje a következőképpen körvonalazható.

A modellt az alábbi főbb szakaszok szerint mutatom be:

1. Szervezet, helye az üzem szervezetében,
2. Tevékenységi kör,
3. Személyi, tárgyi kérdések.

SZERVEZETI KÉRDÉSEK

A szakirodalom információs részlegnek szervezetileg és felügyeletileg a legfelső vezetés alá kell tartoznia. Világszerte elfogadott vélemény, hogy a tájékoztató részleg csak akkor tud hatékonyan dolgozni, ha szerepe és funkciója határozottan körvonalazott. Ezért pontosan azon a szinten kell állnia, mint a többi operatív munkát végző osztálynak.

A tájékoztatásnak bizonyos szervezeti függetlenségre van szüksége ahhoz, hogy megőrizze objektivitását. Semmiképpen nem lehet valamely egyéb feladatokkal megbízott osztály másodrendű, mellékes függvénye. Az ilyen szervezeti függés feltétlenül egyoldalú fejlődést eredményezne és károsan befolyásolná a részlegnek a többi osztályhoz való viszonyát.

AZ INFORMÁCIÓS RÉSZLEG TEVÉKENYSÉGI KÖRE

Az információs részleg tájékoztató bázisába bekerülő dokumentumok, ill. egyéb anyagok

- primér dokumentumok,
- központi ill. egyéb tájékoztató szolgáltatások,
- saját belső információk.

Az információs részleg kimenő anyagai

- folyamatos írásos tájékoztatás,
- eseti adatszerű és bibliográfiai tájékoztatás,
- primér szakirodalom szolgáltatása.

A tájékoztató szervezet információs bázisának kialakításához primér dokumentumok közül

szakkönyvek - kézikönyvek - segédkönyvek - elsősorban magyar nyelven,
szaklapok - magyarul s a nyelvtudásnak megfelelő külföldi speciális szaklapok,
gyártmánykatalógusok, prospektusok, árjegyzékek,
szabályozások (előírások, szabályzatok, szabványok, szabadalmak, jogszabályok stb.)

beszerzését célszerű tervezni.

A központi ill. egyéb tájékoztató szolgáltatások közül

- jeladó tájékoztató kiadványokat (külföldit is),
- témadokumentációkat, irodalomjegyzékeket, témafigyeléseket,
- dokumentációs kartonszolgáltatást,
- fordításokat ill. fordításmásolatokat,
- prognózisokat

szükséges gyűjteni.

Az információs bázis kialakításánál követendő főbb szempontok mellett természetesen az egyéni sajátosságoknak is érvényesülniük kell. Az idegen nyelvű primér dokumentumok gyűjtését és a külföldi tájékoztató szolgáltatások igénybevételét - a szakemberek nyelvtudása mellett ill. előtt - a gazdaság külföldi kapcsolatai is megszabják. A gazdaságokban a termeléshez külföldi gépeket, anyagokat, külföldi technológiát használnak fel. Az igények kielégítéséhez be kell gyűjteni az ezekkel kapcsolatos műszaki információkat, mindenekelőtt azokat, amelyek a partner környezetéből (ország, tájegység) származnak.

A mezőgazdasági üzem nemcsak mint vásárló és felhasználó kerül kapcsolatba külföldi cégekkel, hanem mint eladó, szolgáltató is. Érdekli tehát és szüksége van annak az országnak, tájegységnek mezőgazdasági szakirodalmi információjára is (abban a témában, amelyben termelésileg érdekelt), amelyekkel eladói kapcsolatba lép.

A saját belső információk gyűjtésével kapcsolatosan elsősorban az üzemben keletkezett kutatási, vizsgálati, tanulmányuti jelentések, tanulmányok, koncepciók, tapasztalatcsere, bemutatóanyagok, szaktanácsadással

kapcsolatos vélemények, tervek, technológiai leírások, előirástervezetek stb. gyűjtése ajánlható. Célszerű gyűjteni az üzem gazdasági tevékenységére vonatkozó adatokat, pontosabban ezekből az adatokból (a gazdaságok gyűjtik a tevékenységükre vonatkozó adatokat) válogatottan a tájékoztató rendszer bázisába beépíteni a szükséges mennyiségű adatot.

Az információs részleg akkor működik hatékonyan, ha megfelelő mennyiségű releváns információt a megfelelő időben bocsát a felhasználó rendelkezésére. A megfelelő mennyiségű releváns információ a jól válogatott bázis és az egyéb tájékoztató szolgáltatások felhasználásával jön létre.

A megfelelő relevanciát és a megfelelő időben való szolgáltatást az információ feltáró és kereső rendszer kiépítésével lehet biztosítani.

Az információk osztályozását egy kellő mélységű, rugalmas tárgyszavas osztályozó rendszer segítségével ajánlatos elvégezni. E rendszer elkészítése központilag látszik célszerűnek, így valamennyi alkalmazó gazdasági szakirodalmi információs részleg - saját maga által elvégzett módosításokkal - használhatná.

A központilag összeállított tárgyszavas osztályozórendszer alkalmazásának előnyei:

- a központi szolgáltatásokkal való kompatibilitás,
- a szellemi energia gazdaságosabb felhasználása.

Az információk tárolását kézi válogatású lyukkártyán célszerű elvégezni mindaddig, amíg lyukszalagon vagy mágnesszalagon (számítógép közreműködésével) való tárolására és gépi visszakeresésére nem nyílik lehetőség. A kézi lyukkártyák közül ilyen típusú információs részlegnél, mint a mezőgazdasági üzemben működő információs részleg, a fénylyukkártya használata előnyös. Ez a közismert előnyei

- fokozatos felépíthetősége,
- összetett fogalmak keresésére való alkalmassága,
- gyors és könnyű kezelése

miatt ajánlható. A kiépítésére fordított idő és fáradság akkor sem kárba vesztett erő kifejtés, ha az információk tárolásához a számítógép rendelkezésre áll. A számítógéppel való keresés ugyanis - bármilyen jól sikerül is a gazdaságosság biztosítása - egyhamar nem lesz olyan olcsó, hogy egyszerűbb kérdések megválaszolására ne kézi keresésű rendszert használjunk.

Az információs részleg szolgáltatásait az igényeknek megfelelően kell tervezni. A szükséglet és igény általános jellemzésénél utaltam rá, hogy bizonyos fokig lehetséges a szükségletek és igények általánosított meghatározása, azonban a mezőgazdasági üzem helyi tájékoztatási rendszeréhez egyedileg és részletezően kell az igényeket meghatározni.

A folyamatos tájékoztatás keretében tájékoztatást kell adni a saját információs bázisba bekerülő anyagokról, valamint közvetíteni (ill. átalakítani és szolgáltatni) kell intézmények folyamatos tájékoztató szolgáltatásait.

Az eseti adatszerű és bibliográfiai tájékoztatás keretében is többféle bázis alapján kell a tevékenységet végezni: a saját adat- ill. információ-tár alapján, valamint a központi szolgáltatások közvetítése útján. A szakirodalmi információs részlegnek kell gondoskodnia pl. egy-egy témadokumentáció megrendeléséről, irodalomkutatás megrendeléséről stb.

Az eredeti anyag szolgáltatása is saját anyagból, vagy közvetítés útján történhet. (A közvetítéssel másolati szolgáltatások is értendők.) Mind a folyamatos, mind az eseti tájékoztató szolgáltatások tervezésénél és kialakításánál figyelembe kell venni a gazdaság kifelé irányuló tájékoztató tevékenységét. Gondolni kell (elsősorban a termelési rendszerekben lévő gazdaságoknál) a partnerek tájékoztatására, a bázis-gazdaságoknál a bemutatók szakirodalmi alátámasztására és a szaktanácsadás (a gazdaság szaktanácsadást is vállaló szakembereinek) folyamatos tájékoztatására.

Az információs részleg személyi feltételei

A mezőgazdasági üzemek termelési specializációjának következményeképpen az irányító, vezető szakemberek is szakosodtak. A tájékoztatás sem képzelhető el erre a tevékenységre specializált szakember nélkül. A mezőgazdasági üzem tájékoztató feladatainak jellegéből adódóan a részleg vezetőjének elnevezésére tájékoztatás-szervező szakmérnök elnevezés ajánlható, amely elnevezés magában foglalja a részleg funkciójának szervezési jellegét.

A tájékoztatásszervező szakmérnökkel szemben támasztott követelmények magasak. Ismernie kell az ellátandó gazdaság és szakembereinek információs igényét és szükségletét, ismernie kell a tájékoztatás lehetőségét és módjait, a mezőgazdaság fejlődésének irányát, gazdasága célkitűzéseit. Jó szervezőképességgel rendelkező tájékoztatásszervező szakmérnök gyakorlott adminisztrátorral (könyvtár-technikussal) hatékony tájékoztató szolgálatot láthat el.

A szervezet fejlesztése során az információs részleg személyi állományában is szakosodás következik be a növekvő ill. specializálódó funkciók ellátására.

A helyi információs szervezetet - azaz a mezőgazdasági termelőüzem szakirodalmi információs részlegét - e dolgozat címválasztásakor a legfontosabb láncszemnek neveztem.

Vita tárgyát képezheti, hogy az információs rendszer melyik eleme a legfontosabb, de ha a tájékoztatás hatékonyságának oldaláról közelítjük meg, minden bizonnyal a felhasználó közvetlen környezetében lévő közvetítő elemet, a helyi információs szervezetet tarthatjuk a legfontosabb elemnek.

Külföldi könyvtári tanulmányúti beszámolók repertórium 1970-1975

POLGÁR Ernő

A Könyvtári Figyelő 1971. évi 2. és 3. számában megjelent a "Külföldi könyvtári tanulmányúti beszámolók bibliográfiája" 1970-ig, ZSEMBERI Anikó összeállításában.